

Summaria Europensia 1/2007

2007. aasta 25. märtsil möödus 50 aastat Euroopa Liidu loomisest. Samal kuupäeval 1957. aastal kirjutati Roomas alla Euroopa Majandusühenduse ja Euroopa Aatomienerigaühenduse lepingutele. Käesoleva Summaria Europensia number on pühendatud Euroopalike väärtuste institutsionaliseerimise 50. aastapäevale.

Koostanud Margit Parts, ettepanekud esitada margit.parts@nlib.ee

Toimetanud Inna Saaret

SISUKORD

Rooma lepingud.....	2
Mida me tähistame?.....	2
Refereering.....	3
Raamatud.....	9
Artiklid.....	16
Internetiallikad.....	20

Rooma lepingud

1955. aastal kutsusid Beneluxi riigid (Belgia, Madalmaad ja Luksemburg) Messinasse kokku ESTÜ (Euroopa Sõe- ja Teraseühendus) liikmesriikide välisministrite konverentsi. Belgia välisminister Paul-Henri Spaak sai ülesande uurida võimalust arendada Euroopa ühinemist. Spaak esitas oma plaani ja 1957. aastal kirjutati Roomas alla Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) ja Euroopa Aatomienergiühenduse (EURATOM) asutamislepingutele ehk nn Rooma lepingutele, mis jõustusid 1. jaanuaril 1958. Euroopa Aatomienergiaühendus loodi selleks, et tagada tuumaenergia rahumeelne kasutamine. EURATOM asutamise leping sisaldab tuumaenergia uuringute alal kehtivaid reegleid, samuti sätestab see koostöö tehnoloogia arendamiseks ja laiendamiseks, investeringutealase abi võimaldamise ja Euroopa Aatomiagentuuri loomise.

EMÜ asutamislepingu sõlmimisele andis jõulise tõuke Saksamaa, kes nägi siseturu loomisest kasu oma kiirelt arenevale eksporttööstusele. Lepingu eesmärk oli luua võimalikult harmooniline majandusruum, mis aitaks arendada majanduselu, luua stabiilsust ning üldist heaolu. EMÜ edaspidised eesmärgid seonduvad sisetollide kaotamise, ühise välistolli ja ühisturu loomisega.

Allikas: Laffranque, Julia. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. – Tallinn : Juura, 2006. 536 lk.

Mida me tähistame?

Rooma lepingu sõlmimisega 25. märtsil 1957 pandi alus meie Euroopa ühiskodule. Viiskümmend aastat hiljem oleme me omavahel veelgi tihedamalt seotud. Meie kultuur, keeled ja traditsioonid on mitmekesised, kuid me oleme ühinenud järgides ühiseid väärtusi: vabadus, demokraatia, õigusriik, inimõiguste austamine ja võrdõiguslikkus. Viiskümmend aastat hiljem meil on, mida tähistada.

Rahu ja stabiilsus

Praegu ELi kuuluvate riikide vahel on valitsenud rahu viiskümmend aastat, mis on ajaloos enneolematu. Peamine mõjur on siin integratsioon ja laienemine kuuelt riigilt kahekümne seitsmeni. Samal ajal on EList saanud rahu tagav jõud maailmas.

Vabadus ja demokraatia

Demokraatia on üks meie põhilisi ühiseid väärtusi. EL on juurutanud vabaduse kui väärtuse, laiendades seda inimeste ja kaupade vabale liikumisele üle piiride. Me võime õppida, töötada või elada teistes Euroopa Liidu liikmesriikides ilma oluliste piiranguteta ning saada igal pool tervishoiuteenuseid ja sotsiaalhüvitisi. Võimalused reisida ilma passita kogu Euroopas suurenevad pidevalt. EL on pannud ka aluse alale, kus õigus või turvalisus ei tunne riigipiire.

Heaolu

ELi kodanike elatustase ning sotsiaalsed standardid kuuluvad maailma kõrgeimate hulka. Euroopale on omane taotlema kasvava heaolu ja Euroopa sotsiaalse mudeli

vahelist tasakaalu. Liidetud majanduslik võimsus toob endaga kaasa ka ülemaailmse vastutuse, mis ilmneb ELi kaubandus- ja abipoliitikas.

Töökohtade loomine ja majanduskasv

Koostöö tulemusena on tekkinud ühtne turg, mis on maailma suurim vabakaubanduspiirkond, ühisraha, mida kasutab enamik ELi kodanikke ning ühtsed keskkonnakaitse ja tooteohutuse standardid. Loodud on töökohti ja tekitatud majanduskasv ning toodete ja teenuste konkurentsi tingimustes kujunenud hinnad on laiendanud kaubavalikut.

Need on tähistamist vääriwad unikaalsed saavutused. Kuid pilgud on pööratud ka tulevikku. Praegu on ainulaadne võimalus mõtestada olevikku ning vaadata tulevikku, et arutada selle üle, millist Euroopat me näha tahame. Praegune tähtpäev väärrib suuremat kõlapinda. Aasta vältel korraldatakse kõikjal Euroopas erinevaid üritusi. Loodetavasti jääte nendega rahule!

Allikas: Euroopa portaal

http://europa.eu/50/what_celebrate/index_et.htm

Refereering

Mahant, Egelgard. Birthmarks of Europe : the origins of the European Community reconsidered. - Aldershot, 2004, p. 93-120.

Alljärgnevalt antakse lühiülevaade, millised ideed kujundasid Euroopa Majandusühenduse lepingu läbiääkimisi.

Euroopa Majandusühenduse institutsioonid

Läbirääkimiste algusest saadik mõistsid Belgia välisminister Spaak ja Hollandi välisminister Beyen, et ühenduse institutsioonid võivad tekitada vaidlusi valitsustevahelise ja riigiülese tiiva pooldajate vahel. Seepärast otsustati institutsioonide küsimus jätta eelkonverentside hilisemasse etappi. Lähtuti sellest, et eelkõige tuleb sõnastada institutsioonide funktsioonid. Kui institutsioonide küsimus 1955. aasta sügisel tõusetus, siis kujutati ette selliseid funktsioone nagu rahvuslike parlamentidega suhtlemine või valitsuste ja institutsioonide vaheliste tülküsimuste lahendamine. 1956. aastal otsustati siiski Euroopa Sõe- ja Terasühenduse institutsioonidega sarnaneva institutsioonistruktuuri kasuks. Seega pidi Euroopa Majandusühendus saama riigiülese komisjoni, nõukogu, parlamentaarse assamblee ja kohtuorgani.

Kui alguses jõuti üksmeelele selles osas, et nõukogu koosneb iga liikmesriigi ühest võtmedelegaadist, siis hääletuse viis ja häälte jagunemise üle vaieldi pikalt. Lõpuks otsustati, et kolm suurriiki ei saa kolme Beneluxi maad välja hääletada ning erinevate teemade puhul kasutakse erinevaid hääletusviise.

Kõik delegatsioonid nõustusid sellega, et komisjonil on otsustusõigus nendes valdkondades, mis on otseselt seotud lepingu rakendamisega. Teemade hulka

kuulusid impordikvoodid, tööjõu vaba liikumine ja konkurentsipoliitika. Komisjon sai ka Euroopa Sotsiaalfondi haldajaks.

Eriliseks vaidlusküsimuseks kujunes küsimus Ministrite Nõukogu ja Euroopa Komisjoni volituste üle. 1956. aasta lõpuks oli selge, et komisjon vastutab uute institutsioonide haldamise eest. 1957. aasta jaanuaris võtsid delegaadid vastu mudeli, mis jäi Euroopa Majandusühenduse otsustusprotsessi aluseks rohkem kui kolmekümneks aastaks: nõukogus otsustatakse, kas mingi õigusakt võetakse vastu või mitte. Seega sai komisjonist ühenduse huvide esindaja. Ühenduse eelarve vastuvõtmiseks vajatakse nii nõukogu kui komisjoni nõusolekut, kusjuures parlamendil on võimalus eelarve üle hääletada ja väljendada oma arvamust. Assamblee sai ka komisjoni laiali saatmise õiguse.

1956. aastal kavandasid välisministrid, et parlamentaarsel assambleel on mitmesugused volitused, mille hulka kuulub ka komisjoni liikmete ja presidendi heakskiitmine. Assamblee võis esitada küsimusi nii nõukogule kui komisjonile. Esialgu koosnes assamblee rahvuslike parlamentide liikmetest, kuid leping nägi ette parlamentaarse assamblee otsevalimise.

Ühenduse kohtu funktsioonide osas olid läbirääkijad üksmeelsemad. 1956. aasta veebruaris kavandasid välisministrid ühtset laiendatud kohust. Kaaluti küll võimalust asutada teine kohus, kuid valitsused otsustasid ühtse kohtuorgani kasuks, mis lahendaks nii Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse kui kahe uue ühenduse küsimusi. Kohtul oli võrreldes teiste institutsioonidega rohkem riigiüleseid volitusi. Ta pidi lahendama liikmesriikidevahelisi ning institutsioonide ja liikmesriikide vahelisi vaidlusi ja tõlgendama siseriiklike seadusi, mis puudutasid lepingute rakendamist.

1956. aasta septembris tegi Belgia ettepaneku täiendava institutsiooni, majandus- ja sotsiaalkomitee, loomiseks. Loodav komitee pidi koosnema majanduslike huvigruppide võtmeisikutest. Lepingu eelnõu valmimise ajaks lisandusid mitmed teised institutsioonid nagu Euroopa Investeerimispank ja rahanduskomitee.

Uute institutsioonide funktsioonide osas läksid läbirääkijate arvamused lahku. Spaaki raporti ettepanekute kohaselt pidid olulisemad majanduspoliitilised küsimused jääma rahvuslike parlamentide otsustada, ühisturu toimimist puudutavad küsimused pidid komisjoni ettepaneku olemasolul jääma nõukogu otsustada, ja komisjonile antaks volitused otsustamiseks ühisturu toimimise rakendusmeetmete üle. Teised soovisid, et Euroopa ühisturg oleks midagi enam kui tolliliit. Prantsusmaa delegatsiooni juht Robert Marjolin soovis, et ühisturg oleks „ühtse majanduspoliitika piirkond”.

Läbirääkimiste lõpuks olid kavandatud institutsioonid teatud määral riigiülised, kuid mitte sellisel määral nagu mõned Belgia, Saksamaa ja Prantsusmaa läbirääkijad oleksid näha tahtnud.

Sotsiaalpoliitika

Nõndanimetatud sotsiaalsüsteemide kooskõlastamine oli vaidlusi tekitav teema kogu läbirääkimiste perioodi jooksul. Kui institutsioonide küsimus huvitas kõiki osapooli, siis sotsiaalpoliitika küsimuse tõstatas ja seda propageeris ainult Prantsusmaa delegatsioon. Prantsusmaa nõudmised konkretiseerusid 18 kuud pärast läbirääkimiste algust ning sisaldasid kohest sotsiaalkindlustuse harmoneerimist kolmes valdkonnas:

meestele ja naistele võrdse töö eest võrdne tasu, 18-päevaline tasuline puhkus ja 40-tunnise töönädala kasutuselevõtmine koos lisatasuga ületundide eest. Kui sotsiaalpoliitika harmoneerimise küsimust esmakordselt arutati, siis olid ülejäänud delegatsioonid arvamusel, et sotsiaalpoliitika on ühisturu loomisega kaasnev nähtus, mitte selle eeldus.

Saksamaa läbirääkijad olid aga sotsiaalpoliitika harmoneerimise vastu nii tasulise puhkuse kui töönädala pikkuse osas. Kuigi Saksamaa oli ratifitseerinud ILO meeste ja naiste võrdse töötasu konventsiooni, vajas Saksamaa aega, et seda erinevates tööstusharudes rakendada. Erimeelsuste lahendamiseks pakkus Spaak välja kompromissi, milleks oli kaitseklausel nendele tööstusharudele, mida meeste ja naiste võrdne tasustamine enim puudutaks või ületunnitöö eest tehtud tasu järkjärguline rakendamine, kuid prantslased sellega ei nõustunud. Järgmise läbirääkimisvooruga ajaks 1956. aasta oktoobris oli olukord keeruline – prantslased ei olnud nõus sotsiaalpoliitika harmoneerimise klausliteta lepinguga parlamendi ette minema ja sakslased olid kindlalt harmoneerimise vastu.

Lõpuks lahendas küsimuse ajalugu. Adenaueril oli planeeritud visiit Pariisi, et arutada kahe riigi vahelisi küsimusi. Samal ajal algas Suessi kriis ning teade selle kohta edastati ajal, mil Mollet ja Pineau kohtusid Adenaueriga. Pärast uudise teatavaks tegemist olevat Adenauer öelnud, et nüüd on aeg luua Euroopa. Juhtumist šokeerituna andsid nii Adenauer kui Mollet oma ametnikele korralduse leida lahendus sotsiaalpoliitika harmoneerimise küsimusele.

Lahenduses andsid prantslased oma nõudmistes järele ning rahuldusid üldsõnalise kokkuleppega sotsiaalsete süsteemide parandamise kohta. Vastutasuks nõustusid sakslased ja teised lepingu osapooled rakendama võrdse töö eest võrdset tasu ja tasustatud puhkust. Neljakümnetunnise töönädala tingimus lisati lepingu lõppu, protokoll, mis käsitleb Prantsusmaa impordi lisamaksusid.

Teine sotsiaalkindlustust puudutav küsimus oli seotud taaskohanemise fondi loomisega. Kõik delegatsioonid nõustusid sellise fondi loomisega, kuid Saksamaa delegatsioon ei olnud fondi osas nii entusiastlik ning püüdis vähendada fondi kasutamise otstarvet ning jätta liikmesriigi valitsuse otsustada töötuse ja ümberõppesse puutuva. 1956. aasta detsembriks nõustusid delegatsioonid looma kaks fondi, ühe tööalaseks koolituseks ja teise taaskohanemiseks. Enne lepingu allkirjastamist sai kahest fondist siiski üks Euroopa Sotsiaalfond. Fondi haldamine jäi komisjoni kompetentsi. Tegutsedes kvalifitseeritud häälteenamuse põhimõttel ja toetudes komisjoni ettepanekule, võib nõukogu fondi juhtimiseks esitada omapoolseid juhtnõure. Lepingu kohaselt katab fond 50% komisjoni poolt heakskiidetud projektikuludest, mis on seotud ettevõtte ümberprofileerimisega ja töötajate kutsealase ümberõppega või ümberasumisega.

Põllumajandus

Arvestades põllumajanduse tähtsust ühenduse ajaloos ja seda, kui tähtis koht on põllumajandusel Euroopa Liidu poliitilises kultuuris, võib arvata, et põllumajandus oli enim vaidlusi tekitanud teema lepingu läbirääkimistel. See oli küll nii, kuid läbirääkimised põllumajanduse üle tekitasid siiski vähem vaidlusi kui sotsiaalsüsteemide kooskõlastamine, ega tekitanud läbirääkimiste katkemise ohtu.

Põllumajanduse suhtes rakendati kuues liikmesriigis kaitsereežiimi. 1950ndatel aastatel tehti põllumajandustoodete turustamiseks mitmeid plaane, mis sarnanesid Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse lepinguga loodud turuga, kuid teema tundlikkuse tõttu ei sõlmitud sellekohast lepingut. Üheks tähtsaks faktoriks oli ka asjaolu, et põllumeestega seotud poliitilised jõud olid parlamentides tugevalt esindatud.

Kuigi Messina deklaratsioon põllumajandust ei maininud, arutati Brüsseli eelkonverentsil selle üle, kas ühisturg laieneb põllumajandusele ja põllumajandussaadustega kauplemisele. Hollandi ja Itaalia delegatsioonid soovisid, et ühisturg laieneks põllumajandusele. 1955. aasta juulis esitas Saksamaa delegatsioon eelkonverentsile memo, milles soovitasid mitme poliitika, sh rahandus- ja põllumajanduspoliitika harmoneerimist. Noordwijki konverentsi ajaks kirjutas Saksamaa delegatsiooni juht Ophüls eelkonverentsi peasekretärile kirja, milles tuletas meelde, et orgaanilise struktuuriga sektorid nagu põllumajandus, vajavad üleminekumeetmeid.

1955. aasta oktoobris esitas Prantsusmaa delegatsioon eelkonverentsile oma positsiooni seoses ühisturu läbirääkimistega, milles pühendati terve lehekülj põllumajandusele. Prantslaste positsiooni kohaselt pidi ühisturu esimeses etapis rakendatama põllumajandusele erimeetmeid. Nende meetmete kohaselt pidi arvestatama põllumajanduse erilise iseloomuga, mis hõlmab ka talumajapidamisi ja peab sisaldama enamike toodete osas ühtset poliitikat.

24. oktoobriks esitas konverentsi personal uurimuse teemade kohta, mis oli vaja lahendada ühisturu loomiseks. Raporti kohaselt ei võtnud ühisturu komitee seisukohta selle kohta, kas põllumajandust tuleks võtta nagu teisi tootmisharusid või mitte. Üldiselt oli kogu dokument kaldu vaba turu põhimõtte poole ning hoiatas kaitsemehhanismide eest, mis võivad lõppeda absurdsete tulemustega.

Järgmine uurimus, mis esitati 8. novembril, oli aga teistpidi kaldu. See dokument andis aimu 1962. aastal rakendunud ühtse põllumajanduspoliitika elementidest. Uurimuses rõhutati, et ühisturg peab laienema põllumajandusele ning see peab sisaldama meetmeid nagu fikseeritud hinnad ja varud, et leevendada turu efekti ja kaitsta talupidajaid. Dokumendis hoiatati põllumajandustoodete odava impordi eest, millest mõned liikmed võivad tahta kasu lõigata. Uurimuses soovitati, et ühisturg laieneks kõigepealt sellistele põllumajandustoodetele, mille suhtes oli nõudlus ja pakkumine tasakaalus. Arvestades sellise vastuolulise taustaga, ei ole üllatav, et 9. novembril toimunud kohtumisel ei suudetud põllumajanduse teemal kokku leppida. Spaak pani ette ekspertkomitee moodustamise, kuid isegi selles osas oldi lahkarvamusel.

Põllumajandus tekitas niipalju erimeelsusi, et Spaak oli sunnitud teema kuni 1956. aasta alguseni päevakorralt maha võtma. Spaaki raporti kohaselt pidi ühisturg laienema põllumajandusele, kuid tingimustega nagu teatud toodete miinimumhinnad. Spaaki raport soovitas ühtset Euroopa põllumajandusturgu ning täpselt selliste parameetritega, mis olid kirjas ka komisjoni ettepanekutes kaks aastat pärast lepingu jõustumist.

1956. aasta oktoobris esitas Prantsusmaa delegatsioon oma osalemiseks tolliliidus järgmise tingimuse: ühisturg peab laienema põllumajandusele, mis tähendas ka ühtset

põllumajanduspoliitika loomist, mis hõlmaks kauplemist nii ühisturu sees kui kolmandate riikidega. Prantsusmaa delegatsiooni nõue sisaldas põllumajandust puudutava lepingu peatüki detailset ettepanekut, hõlmates põllumajandustootjate elustandardi tõstmist, ühenduses toodetud põllumajandustoodete eelisostu süsteemi, pikaajalisi põllumajandustoodete ostu-müügi lepinguid ühenduses, eritariife ühenduses toodetud põllumajandustoodete hinna tõstmiseks ja erifondi loomist põllumajanduse moderniseemiseks.

Esimene põhjalik põllumajandust puudutav arutelu Brüsseli konverentsil toimus 9. oktoobril. Saksamaa delegatsioon mõistis küll põllumajanduse erilist positsiooni, kuid leidis, et põllumajandustoodete turg ei saa minna vastuollu vabaturu põhimõtetega. Prantsusmaa delegatsioon soovitas ühtset Euroopa põllumajanduspoliitikat ja ühtset poliitikat kolmandate riikide suhtes. Hollandi delegatsioon soovis vabakaubandust ja Itaalia delegatsioon põllumajandustoodete eksporti kolmandatesse riikidesse ja põllumajandustootjate sissetulekute tõusu.

Kuigi erimeelsused ei olnud pelgalt prantslaste ja sakslaste vahel, tundsid Prantsusmaa ja Saksamaa delegatsioonid kohustust lahendada erimeelsused kahepoolsete läbirääkimiste teel. Sellegipoolest olid veel 1957. aasta jaanuaris mõlemad delegatsioonid mitmes küsimuses eriarvamusel. Spaak tuli välja kompromissettepanekuga, mille kohaselt põllumajandussaadused tähendavad põllundus-, karjakasvatus- ja kalamajandusprodukte ja nende produktidega otseselt seotud esmatöötlemise saadusi. Sellest definitsioonist sai lepingu artikkel 38. Peaaegu viimasel minutil nõudsid prantslased, et õlu oleks tööstuslik toode ja vein lisataks põllumajandustoodete nimekirja. Teema kerkis uuesti üles märtsis, kaks nädalat enne lepingule alla kirjutamist. Nii Itaalia, Saksamaa kui Prantsusmaa delegatsioonil olid mõned tooted, mida lisada põllumajandustoodete nimekirja.

Vastuolud lahenesid välisministrite kahe kohtumisega, mille tulemusel lepitati kokku, et ühisturg laieneb põllumajandustoodetele, kuid lepingu lisas nimetati tooted, millele kehtivad erireeglid.

Ülemereterritooriumid

Läbirääkimised ülemeremaade- ja territooriumide assotsieerimise üle olid lühikesed, kuid väga vastuolulised. Nimetatu jäi viimaseks läbirääkimiste teemaks eelkõige sellepärast, et Prantsusmaa delegatsioon, kes oli teemast kõige rohkem huvitatud, vajab aega, et sõnastada oma positsioon. Teisalt ei soovinud Prantsusmaa valitsus teemaga välja tulla enne, kui ühisturgu puudutavas on kokkuleppele jõutud.

See aga ei tähendanud, et delegatsioonid ei mõistnud ülemereterritooriumide tähtsust. Juba Schumani deklaratsioon sisaldas viidet Aafrika ja Euroopa võimalikuks assotsieerimiseks. 1953. aastal moodustas Prantsusmaa eksport ülemereterritooriumidele peaaegu kaks korda enam kui eksport ülejäänud viide Euroopa riiki. 1955. aasta Brüsseli eelkonverentsil mainis Belgia delegaat, et lepingu sõlmimisel tuleb arvesse võtta ülemereterritooriumid ja kohustused, mis valitsustel nendega seoses on. 1955. aasta novembris mainis Itaalia delegaat, et on vaja võtta arvesse potentsiaalsete liikmesmaade ja nende ülemereterritooriumide vahel kehtivaid jurisdiktsioonilisi sidemeid.

Kui Spaaki raporti eelnõud ringlesid Prantsusmaa välisministeeriumi kabinetides, lisasid ananüümseks jäänud ametnikud sinna märkuse viidete puudumistest ülemereterritooriumidele. Pärast Spaaki raporti avaldamist ja enne Veneetsia konverentsi toimumist, kohtus Prantsusmaa saadik Belgias Spaakiga, et arutada kahe riigi ülemereterritooriumide assotsieerimist ühisturuga. Esimene Prantsusmaa delegaat, kes viitas ülemereterritooriumidele, oli Pineau Veneetsia konverentsil, nõudes nende assotsieerimist Prantsusmaa ühisturul osalemise tingimusena. Pärast konverentsi avaldatud kommünikees mainitakse ülemereterritooriumide assotsieerimist tulevaste läbirääkimiste teemana.

14. novembril 1956. aastal esitasid Belgia ja Prantsusmaa delegaadid ettepaneku ülemereterritooriumide assotsieerimiseks, mida prantslased täiendasid omapoolse ettepanekuga 16. novembril. Ettepaneku kohaselt loodaks investeerimisfond suurusjärgus 175 miljardit Prantsusmaa franki, Euroopa tootjate järkjärguline juurdepääs ülemereterritooriumide turgudele, kiirendatud korras ülemereterritooriumide toodete juurdepääs ühisturule, kusjuures tähtsamate toodete osas oleks hind fikseeritud. Euroopa investoritel oleks õigus investeerida ja ettevõtteid luua kõikide liikmesriikide ülemereterritooriumitel.

Saksamaa delegatsioon, kes nägi ülemereterritooriumide assotsieerimises prantslaste huve, esitasid oma nõudmised. Sakslased olid seisukohal, et Aarfikasse investeeritava raha peaks eelkõige kulutama sotsiaalsetele väärtustele nagu haridus ja tervishoid, mitte teedevõrgule, kaevandustele ja sadamatele. Saksamaa delegatsioon soovis kaitsta Saksamaa tootjaid, mistõttu pakkusid sakslased raha investeringuteks selmet osta Prantsusmaa ülemereterritooriumidel toodetud kaupa. Samuti nõudsid sakslased, et võimaliku assotsieerimise üle peaks konsulteerima äsja iseseisvunud Tuneesia ja Maroko valitsustega.

Sakslaste üldine vastumeelsus seoses ülemereterritooriumide assotsieerimisega oleks saanud läbirääkimiste peamiseks takistuseks, kui Konrad Adenauer ei oleks adunud assotsieerimise eeliseid. Assotsieerimist toetas ka Erhard, kuid võrreldes Adenaueriga erinevalt positsioonilt. Kui Adenauer nägi Prantsusmaa koloniaalset ajalugu toetuse ja Euroopa ühendamise põhjusena, siis Erhard nägi sedasama ühisturu edasilükkamise võimaliku põhjustena.

Saksamaa pealäbirääkija Opühls pidi need vastuolulised positsioonid esitama läbirääkimistel ning seepärast olid tema argumendid kord assotsieerimist toetavaid, teinekord mitte. Saksamaa välisministeeriumis leiduv dokument, mis pärineb ajavahemikust 7.-15. jaanuar 1957, tõendab, et Saksamaa oli aastaid soovinud võrdset juurdepääsu Prantsusmaa ja Belgia koloniaalvaldustele Aafrikas.

1956. aasta novembri keskpaigaks esitasid Prantsusmaa ja Belgia oma ettepanekud, millest enamuse lükkasid teised delegatsioonid tagasi. Hollandi ja Itaalia delegatsioonid olid vastu ettepanekule, mille kohaselt investeeritaks ülemereterritooriumide infrastruktuuridesse, selmet investeerida tulevaste liikmesriikide vähemarenenud piirkondadesse. Süvenenud erimeelsuste tõttu ei moodustatud küsimusega tegelevat erikomiteed enne novembri lõppu ja komitee poolt ettevalmistatavat uuringut lükati korduvalt edasi. Kui komitee lõpuks moodustati, valmis raport kiiresti, juba 20. detsembriks ning raporti tulemused soovitasid peaaegu

sedasama, mida Prantsusmaa ja Belgia delegatsioonid olid soovinud:

- „emamaade” kaubanduseeliste laiendamine ühisturu liikmetele
- erirežiim ülemereterritooriumitelt pärinevate põllumajandustoodete suhtes
- liikmesriikide erainvestorite võrdne juurdepääs ülemereterritooriumitele
- ühenduse finantsabi ülemereterritooriumide infrastruktuuri

Ekspertide soovitudele järgnes mitu lehekülge delegaatide selgitavaid märkusi ja reservatsioone ning vaatamata pingutustele, ei olnud ülemereterritooriumide assotsieerimise kohta ühehäälselt põhimõttelist nõusolekut. Üldine nõusolek saavutati alles 18. ja 19. veebruaril toimunud välisministrite kohtumiseks. Mõnede üksikküsimuste üle vaieldi koguni lepingu allakirjutamisele eelnenud päevani.

Raamatud

Lepingud, rajajad ja integratsioon (ajalooline aspekt)

Altiero Spinelli and the British federalists : writings by Beveridge, Robbins and Spinelli : 1937-1943 / edited and introduced by John Pinder. - London : Federal Trust, c1998. viii, 141 lk.

Borchardt, Klaus-Dieter. Euroopa integratsioon : Euroopa Liidu saamisluгу ja areng. - [Tallinn] : [Perioodika], 1995. 79 lk.

Bosco, Andrea. A federator' for Europe : Altiero Spinelli and the constituent role of the European Parliament. - Florence : European University Institute, Robert Schuman Centre, 1994. 30 lk.

Burgess, Michael. Federalism and European Union : the building of Europe, 1950-2000. - London ; New York : Routledge, 2000. xiii, 290 lk.

Dedman, Martin J. The origins and development of the European Union 1945-95 : a history of European integration. - London ; New York : Routledge, 1996. xii, 145 lk.

Dinan, Desmond. Ever closer union : an introduction to European integration. - Boulder, Colo. ; London : L. Rienner Publishers, 1999. xiii, 597 lk.

Euroopa Liit : [lepingud]. [Tallinn] : Eesti Õigustõlke Keskus, 1998. 367 lk.

Euroopa Majandusühenduse asutamisleping aastast 1957 parandustega Ühtse Euroopa Aktist 1986 : tõlge eesti keelde = Treaty establishing the European Economic Community of 1957 as amended by the Single European Act of 1986 / Tartu Ülikool, õigusteaduskond ; koostaja Dietrich André Loeber ; tõlkija Saima Peiker. - Hamburg : Loeber, 1992. 175 lk.

Fransen, Frederic J. Supranational politics of Jean Monnet : ideas and origins of the European Community. - Westport, Conn. ; London : Greenwood Press, 2001. x, 157 lk.

Gillingham, John. European integration, 1950-2003 : superstate or new market economy? - Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2003. xx, 588 lk.

Griffiths, Richard T. Europe's First Constitution : the European political community, 1952-1954. - London : Federal Trust, 2000. 275 lk.

Hendriks, Gisela ; Morgan, Annette. The Franco-German axis in European integration. - Cheltenham, UK ; Northampton, MA : Edward Elgar, 2001. ix, 197 lk.

L'intégration européenne : historique et perspectives : Lausanne, 7 et 8 novembre 2001 = European integration : history and perspectives. - Zürich : Schulthess, 2002. 186 lk.

Kaplinski, Jaan. Euroopa - integratsioon läbi konfliktide. - Tartu : Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž, 2001. 20 lk.

Mahant, Edelgard. Birthmarks of Europe : the origins of the European Community reconsidered. - Aldershot, Hants, England ; Burlington, VT : Ashgate, c2004. x, 205 lk.

The Rome, Maastricht, Amsterdam, and Nice Treaties : the treaty on European Union and the treaty establishing the European Community amended by the treaty of Nice : the comparative texts. - London ; New York : Europa Publications, 2003. 288, [8] lk.

Schaad, Martin P. C. Bullying Bonn : Anglo-German diplomacy on European integration, 1955-61. - Houndmills [etc.] : Macmillan Press ; New York : St. Martin's Press, 2000. viii, 243 lk.

Treaty setting up the European Economic Community. Rome, 25th March, 1957. - London : Her Majesty's Stationery Office, 1967. vi, 230 lk.

Vanthoor, W. F. V. A chronological history of the European Union 1946-1998. - London: Edward Elgar Publishing, 1999. xxi, 244 lk.

Wind, Marlene. Sovereignty and European integration : towards a post-Hobbesian order. - Houndmills [etc.] : Palgrave, 2001. xv, 241 lk.

Demokraatia ja õigus

The area of freedom, security, and justice in the enlarged Europe / edited by Karen Henderson. - Houndmills, Basingstoke, Hampshire ; New York : Palgrave Macmillan, 2005. xix, 174 lk.

Chrysochoou, Dimitris N. Democracy in the European Union. - London ; New York : I.B. Tauris, c2000. viii, 280 lk.

Citizenship, democracy and justice in the new Europe / edited by Percy B. Lehning and Albert Weale. - London ; New York : Routledge, 1997. ix, 212 lk.

Democracy in the European Union : integration through deliberation? / edited by Erik

Oddvar Eriksen and John Erik Fossum. - London ; New York : Routledge, 2000. xiii, 310 lk.

The European Union, how democratic is it? / edited by Svein S. Andersen and Kjell A. Eliassen. - London ; Thousand Oaks ; New Delhi : Sage, 1996. vi, 295 lk.

From Paris to Nice : fifty years of legal integration in Europe : International Pallas Conference, Nijmegen, May 24, 2002 / edited by Martijn van Empel ; Pallas Consortium [sponsor]. - The Hague [etc.] : Kluwer Law International, c2003. xi, 157 lk.

Harlow, Carol. Citizen access to political power in the European Union. - San Domenico : Badia Fiesolana, 1999. 54 lk.

Lord, Christopher. A democratic audit of the European Union . - Houndmills [etc.] : Palgrave, 2004. x, 256 lk.

Möllers, Thomas M. J. The role of law in European integration : in search of a European identity. - New York : Nova Science Publishers, c2003. xii, 127 lk.

Vabadus, turvalisus ja õigus kõigi jaoks : justiits- ja siseküsimused Euroopa Liidus / [Euroopa Komisjon, pressi ja teabe peadirektoraat]. - Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004 (Belgia). 22, [5] lk.

Warleigh, Alex. Democracy and the European Union : theory, practice, and reform. - London ; Thousand Oaks, Calif. : SAGE, 2003. x, 155 lk.

Weale, Albert. Democratic Citizenship and the European Union. - Manchester ; New York : Manchester University Press, 2005. ix, 156 lk.

Weatherill, S. Law and integration in the European Union. - Oxford : Clarendon Press, 1995. 306 lk.

50 aastat Euroopa institutsioone

40 years' activity 1958-1998 : the European Union's financing institution / European Investment Bank. - Luxembourg : European Investment Bank, 1998. 28 lk.

1952-2002 : 50th anniversary of the Court of Justice of the European Communities : formal sitting, 4 December 2002 / Court of Justice of the European Communities. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 45 lk.

An introduction to the Council of the European Union / Council of the European Union, General Secretariat. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2000. 39 lk.

Brown, Neville ; Kennedy, Tom. The Court of Justice of the European Communities. - London : Sweet and Maxwell, 1994. xlv, 440 lk.

Corbett, Richard ; Jacob, Francis ; Shackleton, Michael. The European Parliament. -

- London : John Harper Publishing, 2005. xvi, 399 lk.
- Corbett, Richard. The European Parliament's role in closer EU integration. - Basingstoke ; New York : Palgrave, 2001. xx, 424 lk.
- The Council of the European Community : an introduction to its structures and activities / Council of the European Community, General Secretariat. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Community, 1990. v, 65 lk.
- The European Commission / edited by David Spence with Geoffrey Edwards. - London : John Harper Publishing, c2006. xxiv, 592 lk.
- The European Court of Justice / edited by Gráinne de Búrca and J. H. H. Weiler. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 2001. xxvi, 233 lk.
- The Court of Justice of the European Communities. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1998. 24 lk.
- European Investment Bank : 25 years 1958-1983. - Luxembourg : European Investment Bank, 1983. 116 lk.
- Forging ahead : European Parliament 1952-1988 : 36 years / European Parliament. - Luxembourg ; Brussels, 1989. 229 lk.
- Galloway, Davis ; Digneffe, Toon ; Westlake, Martin. The Council of the European Union. - London : John Harper Publishing, 2004. xxii, 456 lk.
- Hayes-Renshaw, Fiona ; Wallace, Helen. The Council of Ministers. - Basingstoke [etc.] : Palgrave Macmillan, 2006. xx, 392 lk.
- The institutions of the European Union / edited by John Peterson and Michael Shackleton. - Oxford ; New York : Oxford University Press, c2006. xxii, 390 lk.
- Kuidas Euroopa Liit töötab? : EL-i institutsioonide teatmik kodanikule / [Euroopa Komisjon, Pressi ja Teabe Peadirektoraat]. - Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004 (Saksamaa). 46, [5] lk.
- Noel, Emil. Working together - the institutions of the European Community and Union. - Luxembourg : European Community, 1997. 50 lk.
- Nugent, Neill. The European Commission. - Houndmills, Basingstoke, Hampshire ; New York : Palgrave, 2001. xiii, 366 lk.
- Renaut-Couteau, Armelle. Les institutions et organes de l'Union Européenne. - Mont-Saint-Aignan : Publications des Universités de Rouen, [1995]. - 342 lk.
- Seletussõnastik : Euroopa Liidu institutsioonid, poliitika, laienemine / [Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus]. - [Tallinn] : Euroopa Liidu Infokeskus : Euroopa Komisjoni Delegatsioon Eestis, 2002. 116 lk.

Sherrington, Philippa. The Council of Ministers : political authority in the European Union. - London ; New York : Pinter, 2000. x, 213 lk.

Euroopa Liidu neli vabadust

Alanen, Jouni. Tavaroiden vapaa liikkuvuus Euroopan Unionissa. - Helsinki : Kauppakaari, 2001. xvi, 257 lk.

Aubry-Caillaud, Florence. Nouvelle approche et normalisation européenne en matière de libre circulation des marchandises. - Paris : Pedone, 1998. 341 lk.

Barnard, Catherine ; Scott, Joanne. The law of the single European market : unpacking the premises. - Oxford ; Portland, Oregon : Hart Publishing, 2002. xxxix, 414 lk.

Barnard, Catherine. The substantive law of the EU : the four freedoms. - Oxford : Oxford University Press, 2004. xcii, 549 lk.

Euroopa parimad saavutused : Euroopa Liidu ühisturu eelised / [Euroopa Komisjon]. - Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006 (Belgia). 22, [4] lk.

Handoll, John. Free movements of persons in the EU. - Chichester [etc.] : Wiley, 1995. xxxii, 726 lk.

Oliver, Peter. Free movement of goods in the European Community : under articles 28 to 30 of the EC treaty. - London : Sweet & Maxwell, 2003. ciii, 570 lk.

Oliver, Peter. Free movement of goods in the European Community : under articles 30 to 36 of the Rome treaty. - London : Sweet & Maxwell, 1996. lxxxv, 455 lk.

Services and free movement in EU law / edited by Mads Adenas and Wulf-Henning Roth. - New York [etc.] : Oxford University Press, 2002. xlix, 466 lk.

Snell, Jukka. Goods and services in EC law : a study of the relationship between the freedoms. - New York : Oxford University Press, 2001. xlv, 251 lk.

Weiss, Friedl ; Wooldridge, Frank. Free movement of persons within the European Community. - The Hague [etc.] : Kluwer, 2001. lxvi, 249 lk.

Euroopa sotsiaalmudel

EU law and the welfare state : in search of solidarity / Academy of European Law, European University Institute ; edited by Gráinne de Búrca. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 2005. xxxi, 250 lk.

The European social model / authors Roger Blanpain... [etc.] ; editors Roger Blanpain.... [etc.]. - Antwerpen [etc.] : Intersentia, 2006. xiv, 225 lk.

Franssen, Edith. Legal aspects of the European social dialogue. - Antwerpen [etc.] : Intersentia, 2002. xv, 383 lk.

La Torre, Massimo. Citizenship and social rights : a European perspective. - Firenze : EUI, 1998. 23 lk.

Lhernould, Jean-Philippe ; Kessler, Francis. Droit social et politiques sociales communautaires. - Paris : Liaisons, 2003. 232 lk.

Moussis, Nicholas. Access to social Europe : guide to community legislation and programmes. - Rixensart : European Study Service, [200-?]. viii, 483 lk.

Nielsen, Ruth ; Szysczak, Erika. The social dimension of the European Union. - København : Handelshøjskolens Forlag, 1997. 394 lk.

Rodière, Pierre. Droit social de l'Union Européenne. - Paris : L.G.D.J., 1998. vii, 528 lk.

Social rights in Europe / edited by Gráinne de Búrca and Bruno de Witte with the assistance of Larissa Ogertschnig. - Oxford [etc.] : Oxford University Press, 2005. x, 421 lk.

Stahlberg, J. Europäisches Sozialrecht. - Bonn, 1997. 428 lk.

Антропов, В. В. Социальная защита в странах Европейского союза : история, организация, финансирование, проблемы. - Москва : Экономика, 2006. - 270, [1] lk.

Majandus- ja rahaliit, majandusintegratsioon, majanduskasv

Apel, Emmanuel. European monetary integration : 1958-2002. - London ; New York : Routledge, 1998. xiii, 222 lk.

Arestis, Philip ; Brown, Andrew ; Sawyer, Malcom C. The euro : evolution and prospects. - Northampton, MA : Edward Elgar Pub., 2001. vii, 152 lk.

Compilation of Community legislation on economic and monetary union : July 2004 / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 429 lk.

European integration : an economic perspective / edited by Jørgen Drud Hansen. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 2001. xvi, 255 lk.

European monetary integration : past, present and future / edited by Eric J. Pentecost and André van Poeck. - Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar, 2001. xvi, 229 lk.

Going for growth : the economy of the EU. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 22, [2] lk.

Grauwe, Paul de. The economics of monetary integration. - Oxford : Oxford University Press, 1997. xiv, 228 lk.

On aeg tõsta tempot : uus partnerlus majanduskasvu ja töökohtade loomise nimel :

komisjoni teatis kevadisele Euroopa Ülemnõukogule 2006. I osa / Euroopa Komisjon. - Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006. 35 lk.

One currency for one Europe : the road to the euro / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006. 20 lk.

Owen, Richard ; Dynes, Michael. The Times guide to the single European market : a comprehensive handbook. - London : Times Books, 1993. 349 lk.

Padoa-Schioppa, Tommaso. - The road to monetary union in Europe : the emperor, the kings, and the genies. - Oxford : Clarendon Press, [1994]. 286 lk.

Rehman, Scheherazade S. The path to European Economic and Monetary Union. - Boston [etc.] : Kluwer Academic Publishers, 1997. xiii, 470 lk.

Sain ley Berry, Peter. An introduction to the single European currency. - Cowbridge : EuroConsulting Wales Ltd., 1998. 36 lk.

Teatis kevadisele Euroopa ülemkogule : koostöö majanduskasvu ja töökohtade nimel : Lissaboni strateegia uus algus / Euroopa Komisjon. - Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005 (Belgia). 37 lk.

Ungerer, Horst. Political aspects of European monetary integration. - Florence, 1993. 23 lk.

Arengu- ja humanitaarabi

Africa and the European Union / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 48 lk.

Annual report 2006 on the European Community's development policy and the implementation of external assistance in 2005 / European Commission, EuropeAid

Co-operation Office. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006. 178 lk.

Development co-operation with the least developed countries : fighting poverty / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 51 lk.

EC action to aid uprooted people in Asia and Latin America / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 32 lk.

EuropeAid Co-operation Office / European Commission, EuropeAid Co-operation Office. - [Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006. 13 eraldi lehte ümbrises.

European solidarity with the victims of humanitarian crises : humanitarian aid and the European Union / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 17 lk.

The European Union and the developing countries : the Cotonou agreement / edited by Olufemi Babarinde and Gerrit Faber. - Leiden ; Boston : Brill, 2005. xiii, 304 lk.

McMahon, Joseph A. The development co-operation policy of the EC. - London [etc.] : Kluwer Law International, 1998. xv, 281 lk.

The Pacific and the European Union / European Commission. - Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 27 lk.

Artiklid

Rooma lepingu 50. aastapäeva kajastused

Antsu, Gert. Rooma lepingute sünnilugu. // Postimees : 50 aastat ühinemist (2007) 22. märts, lk. 1;5.

Arnover, Tõnis. Pool sajandit piirideta Euroopa poole. // Äripäev (2007) 23. märts, lk. 16-17.

Ilves, Toomas Hendrik. Viiskümmend aastat Rooma lepingut. // Eesti Päevaleht (2007) 23. märts, lk. 2.

Kala, Martin. Jevropeiskii sojuz rodilsja kak mirnõi projekt. // Postimees : Ekstra : na russkom jazõke (2007) 23. märts, lk. 8-9.

Kala, Martin. Rahuprojektina sündinud Euroopa Liit 50 kevadet hiljem. // Postimees (2007) 21. märts, lk. 10-11.

Kask, Kalev. Keskeakriisis Euroopa Liit. // Hiiu Leht : Nädalalõpp (2007) 23. märts, lk. 3.

Kevvai, Toomas. Rooma leping sätestas ühise põllumajanduspoliitika. // Postimees : 50 aastat ühinemist (2007) 22. märts, lk. 10.

Kiil, Urmas. Rooma lepingud - oluline samm teel Euroopa Liiduni. // Oma Saar (2007) 23. märts, lk. 10.

Kuljus, Katrin. Euroopa pidutses Brandenburgi väravate all. // Virumaa Teataja (2007) 27. märts, lk. 8.

Laurisaar, Riho. Euroopa Liit: 50 aastat laienemist, tulevik hägune. // Eesti Päevaleht (2007) 24. märts lk. 14.

Lobjakas, Ahto. Kaks elevanti Berliinis ehk veelkord EL 50. // Eesti Päevaleht (2007) lk. 13.

Lobjakas, Ahto. Korall, mitte katedraal. // Eesti Päevaleht (2007) lk. 15.

Mikko, Marianne. 50 aastat uut Euroopat on alles algus. // Pärnu Postimees (2007) lk. 19.

Müller, Jan-Werner. Krizis v samoopredelenii JeS / tlk. Nikolai Zhdanovitsh. // Molodjozh Estonii (2007) lk. 8-9.

Poll, Liisi. Euroliit otsis Berliinis juubelit tähistades uut ühist teerada tulevikku. // Postimees ; Postimees : na russkom jazõke (2007) lk. 8-9;8.

Pöttering, Hans-Gert. 50 aastat Euroopa integratsiooni: aeg uueks alguseks. // Oma Saar ; Virumaa Teataja ; Pärnu Postimees ; Koit ; Põhjarannik ; Severnoje Poberezhje (2007) 23. märts, lk. 5;1.

Steinmeier, Frank-Walter. Euroopa - 50 aastat ühisel teel. // SL Õhtuleht (2007) 24. märts, lk. 8.

Wallström, Margot. Elu algab viiekümneselt.... // Eesti Päevaleht (2007) 24. märts, lk. 3.

Integratsioon

Davidson, Ian. Nelikümmend aastat julget eksperimenti. // Postimees (1997) 9. mai, lk.14.

EL märgib tähtpäevi. // Äripäev (1997) 25. märts, lk. 6.

Kasesalu, Allan. Mõrad Saksa-Prantsuse teljes. // Postimees (1994) 12. nov., lk. 7.

Kinkel, Klaus. 40 aastat Rooma lepingutest - Saksa vaade. // Postimees (1997) 25. märts, lk. 14.

Sommer, Sirle. Dogovorõ opredeljajut novõje napravlenija v Evrosojuze. // Severnoje Poberezhje : Istoki (1998) 19. dets., lk. 7.

Soon, Tiina. Ühinev Euroopa võitleb lõhestumisega. // Kaubaleht (1996) 18. märts, lk. 21.

Terk, Erik. Muutuv maailm sunnib muutuma ka Euroopat. // Postimees (1998) 26. jaan., lk. 10.

Franke, Christian. Das Post- und Fernmeldewesen im europäischen Integrationsprozess der 1950/60er Jahre. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 10 (2004) no. 2, p. 93-114.

Goetz, Klaus H. Integration policy in a Europeanized state : Germany and the Intergovernmental Conference. // Journal of European Public Policy (1996) no. 1, p. 23-44.

Ludlow, Piers N. A welcome change : the European Commission and the challenge of enlargement, 1958-1973. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 11 (2005) no. 2, p. 31-46.

Raunio, Tapio ; Wiberg, Matti. Controlling outcomes : voting power in the European Parliament 1979-2000. // Journal of European Integration. Vol. 24 (2002) no. 2, p. 75–90.

Rey, Marie-Pierre. Le retour à l'Europe? Les décideurs soviétiques face à l'intégration ouest-européenne, 1957-1991. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 11 (2005) no. 1, p. 7-28.

Vaissie, Cécile. Les dissidents de Russie et la Communauté européenne : une rencontre ratée (1968-1986). // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 11 (2005) no. 1, p. 29-44.

Die Zukunft der europäischen Integration. // Europa Archiv (1994) 25. sept., nr. 18, lk. 525-526.

Majandus- ja rahaliit

1999. aastal sünnib Euroopa Liidu rahaliit. // Äripäev (1995) 20. veebr., lk. 15.

Arro, Anu. Euroopa monetaarintegratsioon ja Eesti. // Eesti Panga Bülletään (1997) nr. 7, lk. 19-22.

Bahovski, Erkki. Siseturg tähendab nelja põhivabadust. // Postimees (2003) 16. apr., lk. 6.

Butorina, Olga ; Kobjakov, Andrei. Intrigi vokrug JEVRO. // Ekspert (1997) 21. juuli, lk. 27-31.

Eesti Panga Nõukogu avaldus seoses Euroopa Majandus- ja Rahaliidu kolmanda etapi alguse ja euro kasutuselevõtuga. // Eesti Majanduse Teataja (1999) nr. 1, lk. 32.

Euromajandus lootusrikas. // Äripäev (2000) 23. märts, lk. 8.

Euroopa rahaliit hakkab ilmet võtma. // Äripäev (1997) 9. sept., lk. 10.

Ideon, Argo. Euroopa ühisraha projekt mõjub Eestile juba praegu. // Postimees (1997) 14. mai, lk. 10.

Kallas, Riina. Rahaliit peibutab nõrku ja heidutab tugevaid. // Postimees (2000) 18. apr., lk. 9.

Kell, Kaja. Euroopa rahaliit tuleb. // Eesti Ekspress (1997) 17. jaan., lk. A6.

Kivine, Märt. Euroopa siseturg : Euroopa Liidu tuksuv süda. // Eesti Päevaleht (2000) 23. veebr., lk. 11.

Kraft, Vahur. Ja euro tuleb... // Postimees (2000) 21. jaan., lk. 13.

Kõiv, Marko. Ühisraha leiab esialgu positiivset vastukaja. // Postimees (1998) 6. juuni, lk. 10.

Luht, Meelis. Millal saab Euroopa ühtse raha?. // Postimees (1994) 20. apr., lk. 12.

- Rahaliit startis edukalt. // Äripäev (1999) 5. jaan., lk. 1.
- Rahamängud Ida-Euroopa seljataga : Euroopa rahasüsteemi ootavad ees hiigelmootused. // Luup (1997) nr. 2, lk. 30.
- Tanning, Lembo. Eurorahaga on ühinenud üksteist liikmesriiki : ühine siseturg: kaupade, inimeste, teenuste ja kapitali vaba liikumine. // Ärielu (1998) nr. 7, lk. 40-42.
- Turpakova, Liana. Finansovõi Sojuz natshinajet rabotu. // Estonija M. (1998) 13. apr., lk. 6.
- Turpakova, Liana. Petshalnõje perpektivõ dollara iz-za evro. // Estonija M. (1998) 19. okt., lk. 6.
- Vensel, Vello. Euro kasutuselevõtu lühiajalugu. // Äripäev (1999) 13. sept., lk. 9.
- Vensel, Vello. Euroopa rahaliidu peidetud vastuolud (2). // Äripäev (1999) 8. nov., lk. 7.
- Vpervõje so vremen drevnego Rima. // Russkaja Gazeta : Subbota (1997) 31. mai, lk. 1;2.
- Ühine raha on Euroopa Liidu murelaps. // Postimees (1994) 14. veebr., lk. 7.
- Knorr, Andreas. The European Economic and Monetary Union. // Aussen Politik. Vol. 47 (1995) no. 4, p. 339-348.
- Petrini, Francesco. Les milieux industriels italiens et la création du marché commun. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 9 (2003) no. 1, p. 9-36.
- Verdun, Amy. The role of the Delors Committee in the creation of EMU: an epistemic community. // Journal of European Public Policy. Vol 6 (1999) vol. 6, nr. 2, lk. 308-328.

Euroopa sotsiaalmudel

- Goma, Ricard. The social dimension of the European Union : a new type of welfare system?. // Journal of European Public Policy. Vol. 3 (1996) no. 2, p. 209-230.
- Guasconi, Maria Eleonora. Paving the way for a European social dialogue. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 9 (2003) no. 1, p. 87-110.
- Rye Svartvatn, Lise. In quest of time, protection and approval: France and the claims for social harmonization in the European Economic Community, 1955-56. // Journal of European Integration History = Revue d'histoire de l'intégration européenne. Vol. 8 (2002) no. 1, p. 85-102.

Internetiallikad

Rooma lepingu 50. aastapäevale pühendatud lehekülg

http://europa.eu/50/index_et.htm

Euroopa Majandusühenduse asutamisleping (1957)

<http://eur-lex.europa.eu/et/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc>

Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping (1957)

<http://eur-lex.europa.eu/et/treaties/dat/11957K/word/11957K.doc>

Euroopa Liit — Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioonid

Euroopa Ühenduste Teataja C 321E, 29. detsember 2006

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:ET:pdf>